

ლევან ჯინჯიხაძე¹

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

<https://doi.org/10.52340/sou.2022.20.34>

ქართული ენისა და ლიტერატურის ინტეგრირებული სწავლების მეთოდოლოგია. მოტივაცია და მისი სახეები

აბსტრაქტი. შესავალ ნაწილში უპირველეს ყოვლისა, გაანალიზებულია სწავლება-სწავლის მნიშვნელობა, საუბარია იმაზე, რომ სწავლება-სწავლის პროცესი განსაკუთრებით აქტიურია მაშინ, როდესაც იგი მოსწავლის კვლევითი ინტერესებისაკენ არის მიმართული და რომ, ეს ცნება სწავლების სწავლა მოიცავს დიდაქტიკურ ძიებებს, სწავლების პროცესში განსახორციელებელი აქტივობების დროში განაწილებას, მასწავლებლისა და მოსწავლის როლების ურთიერთდამოკიდებულებას, მოსალოდნელი შედეგების განსაზღვრას.

ყურადღება არის გამახვილებული ნებისმიერი მეცნიერების მეთოდოლოგიის სამ დონეზე: ზოგად მეთოდოლოგიაზე, სპეციალურ (კონკრეტულ) მეთოდოლოგიაზე და კერძო მეთოდოლოგიაზე.

წარმოჩენილია სწავლების მეთოდები, რომლებიც გვაქვს ორნაირი, ფართო გაგებით *მეთოდი-კონცეფცია* - სწავლების გზებისა და საშუალებების ერთობლიობა და სწავლების მეთოდები ვიწრო გაგებით *მეთოდი-საშუალება* _ განსაზღვრული საშუალებები მასწავლებლისა და მოსწავლეების ურთიერთთანამშრომლობისა მასწავლებლის უშუალო ხელმძღვანელობით, რომელიც მიმართულია სწავლების საგანმანათლებლო, განმავითარებელი და აღმზრდელობითი მიზნების მისაღწევად.

კვლევითი ნაწილი. ყველასათვის ცნობილია, რომ არსებობს მოტივაციის შემდეგი სახეები: *შინაგანი* და *გარეგანი*, მაგრამ არ არის სათანადოდ გამახვილებული ყურადღება მოტივაციის სხვა სახეებზე და ტიპებზე, რაც წარმოადგენს კიდევ ჩვენი კვლევის მიზანსა და საგანს. აქედან გამომდინარე,

¹ **ლევან ჯინჯიხაძე**, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, პედაგოგიკის დოქტორი.

გვაქვს დადებითი და უარყოფითი მოტივაცია, მდგრადი და არამდგრადი მოტივაცია, ინდივიდუალური, ჯგუფური და შემეცნებითი.

დასკვნა. ამდენად, როგორც ვხედავთ, მოსწავლის წარმატებულ სასწავლო აქტივობას მთლიანობაში განაპირობებს როგორც გარეგანი, ისე მისი შინაგანი მოტივაცია. ამიტომ მასწავლებელმა სასწავლო პროცესის დაგეგმვისას აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს მოსწავლის მოტივაცია, რაც ხელს შეუწყობს მოსწავლის მოსალოდნელ წარმატებებს. მან უნდა იზრუნოს არა მხოლოდ შინაგანი მოტივაციის გაჩენაზე და შენარჩუნებაზე, არამედ გარეგანი მოტივების ჩართვაზეც.

საკვანძო სიტყვები: ინტეგრირებული სწავლება, მეთოდოლოგია, მეთოდი-კონცეფცია, მეთოდი-საშუალება, მოტივაცია.

Levan Jinjikhadze²

Sokhumi State University

Methodology of integrated teaching of Georgian language and literature. Motivation and its types

Abstract. *In the introductory part* the article, first of all, analyzes the importance of teaching-learning, talks about the fact that the teaching-learning process is especially active when it is directed to the student's research interests, and that the concept of teaching-learning includes didactic research, time distribution of teaching activities, teacher and student roles interdependence, determination of anticipated outcomes.

The focus is also on three levels of any science methodology: general methodology, specific methodology, and private methodology.

Two types of teaching methods are presented, in a broad sense, the method-concept - a set of teaching ways and means, and teaching method in a narrow sense - the method involves the determined means of teacher-student interaction under the direct guidance of a teacher, directed at achieving educational, formative and didactic goals.

Research part. Everyone knows that there are the following types of motivation: internal and external, but there is not a proper focus on other types of motivation, which is the objective our study. Hence, we have a positive and negative motivation, sustainable and unsustainable motivation, individual, group and cognitive ones.

Conclusion. Thus, as we can see, the students successful learning activity as a whole is determined by both external and internal motivation. Therefore, when planning the educational process, the teacher must take into account the motivation

² **Levan Jinjikhadze**, Doctor of Pedagogy, Associate Professor of Sokhumi State University.

of the student, which will contribute to the expected success of the student. He should take care not only of the emergence and maintenance of internal motivation, but also of the inclusion of external motives.

Key words: integrated learning, methodology, methodes-conceptio, methodes-means, motivation.

ძირითადი კვლევა. ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით მოსწავლე წარმოადგენს ინტერაქტიური სწავლების სუბიექტს. იგი სწავლება-სწავლის პროცესის აქტიური მონაწილეა. სწავლება-სწავლის პროცესი განსაკუთრებით აქტიურია მაშინ, როდესაც იგი მოსწავლის კვლევითი ინტერესებისაკენ არის მიმართული. ეს ცნება (სწავლების სწავლა) მოიცავს დიდაქტიკურ ძიებებს, სწავლების პროცესში განსახორციელებელი აქტივობების დროში განაწილებას, მასწავლებლისა და მოსწავლის როლების ურთიერთდამოკიდებულებას, მოსალოდნელი შედეგების განსაზღვრას.

აქედან გამომდინარე თავად ტერმინი *სწავლება-სწავლა* სწორედ იმას უსვამს ხაზს, რომ ეს პროცესი ინტერაქტიური უნდა იყოს და მისი სუბიექტები როგორც მასწავლებელი, ასევე მოსწავლეც აქტიურად უნდა იყვნენ მასში ჩართულნი. სწავლება-სწავლა წარმოადგენს სასწავლო პროცესის დამოუკიდებლად წარმართვის უნარს, სადაც პედაგოგმა უნდა მიმართოს:

- ✓ მოსწავლის ყურადღება სწავლის პროცესზე, მის მიმდინარეობაზე;
- ✓ დაეხმაროს მას იმ ფაქტორებისა და პირობების გაცნობიერებაში, რომლებიც აფერხებს ან ხელს უწყობს სასწავლო პროცესის მსვლელობას;
- ✓ აღმოაჩინოს ის ხერხები და მიდგომები, რომლებიც აუმჯობესებს სწავლის შედეგებს და გამოუმუშაოს სწავლის სტრატეგიების დამოუკიდებლად გამოყენების უნარი.

სწავლება-სწავლა ადამიანის მიერ ცოდნის, უნარ-ჩვევების ათვისების მიზანმიმართული პროცესია თანამედროვე ცხოვრებისა და მოღვაწეობის მოთხოვნათა შესაბამისად.

მეთოდოლოგია არის მეცნიერება კვლევის იდეალური პოზიციების ლოგიკისა და მეთოდების შესახებ, ხოლო თეორია არის შესასწავლი მოვლენების, პროცესების შემეცნების, გააზრების შედეგად ჩამოყალიბებული შეხედულებათა, მსჯელობათა, დასკვნების ერთობლიობა (ნარგიზიშვილი, ნარგიზიშვილი-მიქაძე, 2006: 21).

განასხვავებენ ნებისმიერი მეცნიერების მეთოდოლოგიის სამ დონეს:

- ✓ *ზოგადი მეთოდოლოგია* _ ზოგადმეცნიერული მიდგომა ადამიანის სწავლებისა და აღზრდის პროცესების კანონზომიერებათა შესახებ;
- ✓ *სპეციალური (კონკრეტული) მეთოდოლოგია* _ მყარი წარმოდგენების შექმნა ადამიანის ცხოვრების, ფსიქიკისა და მათზე პედაგოგიური

აღმზრდელითი ზემოქმედების შესახებ. ეს მეთოდოლოგია საშუალებას იძლევა იკვლიოს და დაადგინოს ის კანონზომიერებანი, რომელიც დამახასიათებელია კვლევის მოცემული ობიექტისათვის, მასში შემავალი ფენომენებისათვის;

- ✓ *კრძო მეთოდოლოგია* – წარმოადგენს იმ მეთოდთა, ხერხებისა და საშუალებების ერთობლიობას, რომლებიც გამოიყენება კონკრეტული მოვლენების და, საერთოდ, პედაგოგიური პროცესების შესწავლისა და ანალიზისათვის.

მეთოდოლოგიას სხვანაირად მეცნიერული კვლევის სტრატეგიასაც უწოდებენ.

სწავლების მეთოდები გვაქვს ორნაირი, ფართო გაგებით *მეთოდი-კონცეფცია*, ეს არის სწავლების გზებისა და საშუალებების ერთობლიობა. ხოლო, სწავლების მეთოდები ვიწრო გაგებით *მეთოდი-საშუალება* – ეს არის განსაზღვრული საშუალებები მასწავლებლისა და მოსწავლეების ურთიერთთანამშრომლობისა მასწავლებლის უშუალო ხელმძღვანელობით, რომელიც მიმართულია სწავლების საგანმანათლებლო, განმავითარებელი და აღმზრდელითი მიზნების მისაღწევად (ჯინჯიხაძე, 2014: 20).

სწავლების მეთოდები წარმოადგენს მასწავლებლისა და მოსწავლეთა ერთობლივი მუშაობის საშუალებას, რომლებიც უზრუნველყოფს მოსწავლეთა შემეცნებითი მოქმედების ორგანიზაციას, რომელსაც ისინი მიჰყავს არცოდნიდან ცოდნამდე, უვითარებს უნარებს კონკრეტული საგანმანათლებლო შინაარსის მასალების ათვისებისათვის.

სწავლების მეთოდების შერჩევისას აუცილებელია გავითვალისწინოთ არა მხოლოდ მათი სწავლებითი მნიშვნელობა, არამედ, მათი გავლენაც მოსწავლეთა შემეცნებითი მოქმედების აღზრდასა და განვითარებაზე. ამ მხრივ საინტერესოა ისეთი შემეცნებითი მოქმედება, რომელიც მიმართავს მოსწავლეს შემეცნების გზებისა და ხერხების ძიებისაკენ, საკუთარი ცოდნის აქტუალიზაციისაკენ, ანალიზისაკენ, სინთეზისაკენ, განზოგადებისაკენ.

დაწყებით საფეხურზე ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლებისას მოიაზრება არა მხოლოდ ერთი რომელიმე კონკრეტული გზის შერჩევა, არამედ მასწავლებლისა და მოსწავლის მიერ ერთობლივად შერჩეული ოპტიმალური ვარიანტების ძიება. იმისათვის, რომ სასწავლო საქმიანობის ასეთი მოტივები ჩამოყალიბდეს, აუცილებელია ყველა იმ მეთოდის გამოყენება, რომლებიც შეიძლება გამოვიყენოთ სასწავლო საქმიანობის მიზანმიმართული ორგანიზაციული განხორციელებისათვის.

პედაგოგიკური მეცნიერებიდან და მასწავლებელთა სასწავლო საქმიანობიდან გამომდინარე, გროვდება მეთოდთა საკმაოდ დიდი არსენალი, რომლებიც მიმართულია სწავლების დადებითი მოტივების ფორმირებისაკენ, შემეცნებითი აქტივობის სტიმულირებისაკენ, რომლების საშუალები-

თაც ხდება მოსწავლეთა ცოდნის კიდევ უფრო გამდიდრება და შესაბამისი უნარ-ჩვევების გამომუშავება. ამ შემთხვევაში სტიმულირების ფუნქცია იწვევს წინა პლანზე და სხვა მეთოდთა ხელშეწყობით იწვევს საგანმანათლებლო ფუნქციის განხორციელებას.

მასწავლებლის მიერ აღძრული სტიმული მოსწავლეებში, პირველ რიგში, უნდა იწვევდეს შინაგან კმაყოფილებას, რადგან ხშირად ეს აძლევს მათ საშუალებას წარმოაჩინონ საკუთარი თავი, ადგილი დაიმკვიდრონ კლასში, თანატოლებში. მაგრამ ამ შემთხვევაში საჭიროა მასწავლებელმა მოსწავლეთა მიმართ დაიცვას ზომიერება.

სტიმულირებისა და მოტივაციის მეთოდთა ჯგუფი პირობითად შეიძლება გაიყოს ორ ქვეჯგუფად. პირველ ქვეჯგუფში მოთავსდება ის მეთოდები, რომლებიც მიმართულია მოსწავლეთა შემეცნებითი ინტერესების გასააქტიურებლად, ხოლო მეორე ქვეჯგუფში ის მეთოდები, რომლებიც ორიენტირებულია მოვალეობისა და პასუხისმგებლობის გრძნობების ფორმირებაზე სწავლების პროცესში.

სპეციალური კვლევები, რომლებიც მიძღვნილია *შემეცნებითი ინტერესის* ფორმირების პრობლემისადმი, გვიჩვენებს, რომ ყველა სახის ინტერესი, მისი განვითარების ყველა ეტაპზე, ხასიათდება ძირითადად სამი აუცილებელი მომენტით:

- ✓ საქმიანობისადმი ემოციების დადებითი დამოკიდებულებით;
- ✓ ამ ემოციების შემეცნებითი მხარის არსებობით;
- ✓ სასწავლო საქმიანობის მოტივაციის არსებობით.

ამიტომ, ქართული ენისა და ლიტერატურის გაკვეთილებზე სწავლების პროცესში აუცილებელია, ხელი შევუწყოთ დადებითი ემოციების წარმოქმნას სასწავლო საქმიანობასთან, მის შინაარსთან, ფორმებთან და მეთოდების განხორციელებასთან მიმართებაში. ემოციური მდგომარეობა ყოველთვის კავშირშია სულიერ მღელვარებასთან, განცდასთან. სწორედ ამიტომ ყურადღების, დამახსოვრების, გააზრების პროცესში ერთვება პიროვნების ღრმა შინაგანი განცდა, რომელსაც იძლევა თვით ეს პროცესები სასწავლო პროცესის ინტენსიური მიმდინარეობისას და აქედან გამომდინარე, იგი ხდება მეტად ეფექტური, მისაღწევი მიზნის გააზრებით.

ბუნებრივია, რომ ყველა აქტივობას საფუძვლად უდევს მოტივაცია. მოტივაცია კი თავის მხრივ წარმოადგენს ინდივიდის ქცევის განხორციელების საფუძველს. რაც უფრო მეტად არიან მოსწავლეები მოტივირებულნი, მით მეტია სწავლის ხარისხი. თუ ნაკლებად არიან მოტივირებულნი, შესაბამისად სწავლის ხარისხიც დაბალია.

მოტივაცია ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს მოძრაობაში მოყვანას. ეს მოტივით განპირობებული ფსიქოფიზიოლოგიური პროცესია; ადამიანის თვისებაა, საქმის კეთებით დაიკმაყოფილოს თავისი მოთხოვნილებები. ეს

მდგრადი მოტივების ერთობლიობაა, რომლითაც განისაზღვრება საქმიანობის ამოცანები, შინაარსი და ხასიათი (ტყემალაძე, 2008: 3).

არსებობს მოტივაციის შემდეგი სახეები:

შინაგანი და გარეგანი. შინაგანად მოტივირებული მოსწავლისათვის გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია თავად აქტივობა, სასწავლო პროცესში ჩართულობა, ვიდრე მოსალოდნელი შექება თუ რაიმე სახის ჯილდო.

გარეგან მოტივაციას კი მაშინ აქვს ადგილი, როცა მოსწავლე შესრულებული აქტივობისათვის მოელის შესაბამის წახალისებას. ეს შეიძლება იყოს შექება, კარგი ქულა, კლასში გარკვეული სტატუსის მოპოვება და ა. შ.

დადებითი და უარყოფითი მოტივაცია. მოტივაცია, რომელიც ეფუძნება დადებით სტიმულებს, დადებითია, ხოლო თუ უარყოფით სტიმულებს – უარყოფითია. მაგალითად, „თუ მე მოვიქცევი გონივრულად და კარგად ვისწავლი, ველოსიპედს მიყიდიან“ – დადებითი მოტივაციაა. „თუ მე წესიერად არ მოვიქცევი და კარგად არ ვისწავლი, დამსჯიან“ – უარყოფითია.

მდგრადი და არამდგრადი მოტივაცია. მდგრადია მოტივაცია თუ კი ის დაფუძნებულია პიროვნების საჭიროებასა და მოთხოვნილებებს და არ მოითხოვს დამატებით მტკიცებულებებს. თუ მოითხოვს დამატებით მტკიცებულებებს, მაშინ არამდგრადია.

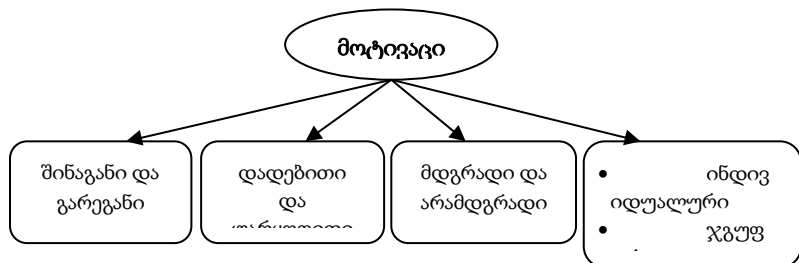
ინდივიდუალური, ჯგუფური და შემეცნებითი.

ინდივიდუალურია მოტივაცია, როდესაც მოსწავლე ცდილობს საკითხის (აქტივობის) დამოუკიდებლად გადაჭრას სხვის დაუხმარებლად; გამომუშავებული აქვს და ახასიათებს მიზნისკენ სწრაფვა.

ჯგუფურია, როდესაც მოსწავლე ცდილობს საკუთარი ადგილის დამკვიდრებას ჯგუფში; აქტიურია და თანამშრომლობს ჯგუფის წევრებთან და სხვა.

შემეცნებითია, მაშინ, როცა მოსწავლეები სწავლების პროცესში იყენებენ კვლევით-ძიებით მეთოდებს, აქტიურ მონაწილეობას იღებენ საქმიან თამაშობებში და სხვა.

მოტივაციის ეს სახეები სქემატურად ასე შეიძლება წარმოვადგინოთ:

მასწავლებლის მიერ განხორციელებული ზოგიერთი სასწავლო აქტივობა შესაძლოა მოსწავლისათვის არც იყოს საინტერესო. ზოგიერთი მოსწავლე დიდი ენთუზიაზმით ეკიდება სწავლას, რადგან მას აინტერესებს საგანი

და სწავლის პროცესი. მაგრამ არიან ისეთებიც, რომლებიც მასწავლებლის მხარდაჭერის გარეშე სწავლისადმი დიდ ინტერესს არ იჩენენ და მათ მუდმივად ჭირდებათ თანადგომა, შექება და წახალისება.

ამდენად, როგორც ვხედავთ, მოსწავლის წარმატებულ სასწავლო აქტივობას მთლიანობაში განაპირობებს როგორც გარეგანი, ისე მისი შინაგანი მოტივაცია. ამიტომ მასწავლებელმა სასწავლო პროცესის დაგეგმვისას აუცილებლად უნდა გაითვალისწინოს მოსწავლის მოტივაცია, რაც ხელს შეუწყობს მოსწავლის მოსალოდნელ წარმატებებს. მან უნდა იზრუნოს არა მხოლოდ შინაგანი მოტივაციის გაჩენაზე და შენარჩუნებაზე, არამედ გარეგანი მოტივების ჩართვაზეც.

ამავ დროს მასწავლებელმა უნდა იცოდეს შინაგანად მოტივირებული მოსწავლის მახასიათებლები, რომელთაც

- ✓ სურთ თვითონ აკონტროლონ თავიანთი გარემო;
- ✓ განვითარებული აქვთ შინაგანი ღირსების გრძნობა;
- ✓ უყვართ გამოწვევები და პრობლემების გადაწყვეტა;
- ✓ არიან ოპტიმისტები და სჯერათ წარმატების;
- ✓ სიამოვნებით იღებენ სამუშაოს შესრულებაზე პასუხისმგებლობას;
- ✓ დარწმუნებულები არიან, რომ შეუძლიათ სამუშაოს შესრულება;
- ✓ ყოველთვის მზად არიან გაიდრმაკონ ცოდნა, შეცვალონ საკუთარი შეხედულებები და პრობლემების გადაწყვეტის ხერხები.

ყოველივე აქედან გამომდინარე კი მოსწავლეთა შინაგანი მოტივაციის კიდევ უფრო გააქტიურებისათვის, სასურველია მასწავლებლებმა გაითვალისწინონ შემდეგი რეკომენდაციები:

- ✓ დაამყარონ მოსწავლეებთან კარგი ურთიერთობა და გამოხატონ მათ მიმართ პატივისცემა და კეთილგანწყობა;
- ✓ ანგარიში გაუწიონ მოსწავლეთა მოთხოვნილებებსა და მიზნებს, რომელიც უკავშირდება სასწავლო მასალას;
- ✓ მისცენ მოსწავლეებს საკუთარი სასწავლო სიტუაციის გაკონტროლების უფლება. ისინი მასწავლებელს თანამშრომლად და დამხმარედ უნდა აღიქვამდნენ;
- ✓ მისცენ უფლება, რომ ერთმანეთთან შეძლონ კომუნიკაციის დამყარება. ამუშავონ წყვილებში, მცირე ჯგუფებში. ყველას შეეძლოს აზრის თავისუფლად გამოხატვა;
- ✓ გამოიყენონ სხვადასხვა სახის აქტივობები, რომლებიც მოსწავლეთა მხრიდან მოითხოვს როგორც გონებრივ, ასევე ფიზიკურ აქტიურობას;
- ✓ მოუყვანენ და ესაუბრონ მოსწავლეებს ისეთ ამბებზე, სადაც საუბარია წარმატების მიღწევაზე. ესაუბრონ ისეთ ადამიანებზე, რომლებმაც შეძლეს სირთულეების დაძლევა და წარმატების მიღწევა;

- ✓ ხშირად გამოხატონ მოწონება, რომელიც უნდა ეხებოდეს სასწავლო პროცესს და არა შედეგს. დავალების შესრულების შემდეგ სთხოვონ მოსწავლეებს ისაუბრონ იმაზე, თუ რა გაიგეს, რა ისწავლეს;
- ✓ რეგულარულად დაუბრუნონ უკუკავშირი;
- ✓ მისცენ წარმატების მიღწევის იმედი. პირდაპირ უთხრან მოსწავლეს, რომ სჯერათ მისი;
- ✓ საკუთარ მაგალითზე აჩვენონ, რომ სწავლა სიამოვნებაა და დაანახონ მოსწავლეს, რომ თვითონაც სწავლობენ;
- ✓ მოაწყონ სხვადასხვა სახის ზეიმი, სადაც ყველა მოსწავლეს შეეძლება წარმოაჩინოს საკუთარი თავი.

მოტივაციის ამაღლებაზე სისტემატური მუშაობა და ზრუნვა დიდწილად განაპირობებს მოსწავლეთა მაღალ აკადემიურ მოსწრებას და სასწავლო პროცესის საინტერესოდ და სახალისოდ წარმართვას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ნარგიზიშვილი, ნარგიზიშვილი-მიქაძე (2006). აკაკი ნარგიზიშვილი, მანანა ნარგიზიშვილი-მიქაძე. პედაგოგიკა. გამომცემლობა „აისი“, თბილისი;
- ჯინჯიხაძე (2014). ლევან ჯინჯიხაძე. ქართული ენისა და ლიტერატურის დაწყებითი კურსის სწავლების მეთოდიკა და ტექნოლოგია. გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი;
- ტყემალაძე, დალაქიშვილი, თოფაძე, პაჭკორია, ბუნაშვილი, (2008). რუსუდან ტყემალაძე, ნანა დალაქიშვილი, ქეთევან თოფაძე, თათია პაჭკორია, თამარ ბუნაშვილი. სწავლება და შეფასება. დამხმარე სახელმძღვანელო II. მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი, თბილისი.